

Андрій Білик

**БІБЛІЙНІ ЖІНКИ
В КНИГАХ
ПРОРОКА САМУЇЛА**

®
ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 82-97
ББК 86(4Укр)
Б 61

Рецензія і богословська експертиза *М.А. Жукалюка*

Рецензенти:

† *Іоасаф Васильків* — Митрополит Івано-Франківський
і Галицький УПЦ КП;

† *Андрій Абрамчук* — Митрополит Галицький УАПЦ;

В. І. Корчук — пастор, ректор Духовної семінарії Церкви АСД в Україні,
доктор практичної теології (DMin) Університету ім. Ендрюса (США);

о-м. Іван Козовик — професор, єпархіальний цензор, декан
філософсько-богословського факультету Івано-Франківської теологічної
академії УГКЦ;

І.А. Климишин — релігієзнавець, професор, доктор фізико-математичних
наук (Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника).

В.С. Велечук — магістр християнського служіння, пастор Церкви
Християн Адвентистів Сьомого Дня.

Білик А. Д.

Б 61 Біблійні жінки в книгах пророка Самуїла / А.Д. Білик. —
Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2013. — 136 с.

ISBN 978-966-10-3476-0

Відомо, що книги пророка Самуїла завжди привертали до себе
увагу й викликали зацікавлення людей різних віросповідань. Події,
описані у них, є грандіозними і панорамними й торкаються бага-
тьох питань світської та церковної історій.

У своїй новій праці автор продовжує досліджувати роль жінки
не лише в історії ізраїльського народу, а й у сучасному суспільстві.

Книга зацікавить викладачів (студентів) гуманітарних вузів,
вчителів християнської етики й усіх, кому не байдужі духовні хри-
стіянські цінності.

УДК 82-97
ББК 86(4Укр)

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва*

ISBN 978-966-10-3476-0

© Навчальна книга — Богдан, 2013

Від автора

Дорогий читачу, ти щойно відкрив нову книгу, яка є продо-
вженням досліджень про життя й служіння біблійних жінок.

Відомо, що книги пророка Самуїла завжди привертали до
себе увагу й викликали зацікавлення людей різних віроспові-
дань. Події, описані у них, є грандіозними і панорамними й тор-
каються багатьох питань світської та церковної історій.

Для тих, хто лише почав досліджувати Біблію, хочу коротень-
ко й доступно розповісти про що йде мова в книгах Самуїла.

Незважаючи на те, що Бог так багато дав ізраїльському на-
родові й, на умові послуху, обіцяв дати ще більше, ізраїльтяни
піддалися негативному впливу навколишніх народів. Наприклад,
у сусідніх царствах була зовсім інша політична система. Усі ці
народи мали царів. Оскільки сини пророка Самуїла не були по-
добні до свого побожного батька, натомість *«їх тягло до наживи,
вони брали дарунки й кривили правдою»* (1 Сам. 8:3), глави ізра-
їльських племен вирішили, що настав час поставити над Ізраїлем
царя (1 Сам. 8:4, 5). Самуїл був незадоволений таким рішенням,
проте Господь наказав йому підкоритися (1 Сам. 8:7).

Самуїл помазав на царство Саула з племені Веніямина
(1 Сам. 10:1). Так розпочалося царювання Саула в Гівї. Про-
те, як і передбачав Бог, нового царя очікували труднощі. На-
пруження між ізраїльськими поколіннями не зникло. Саме існу-
вання держави Ізраїль було під загрозою через зовнішні ворожі
сили. Перший цар не виконав вимог Бога (1 Сам. 15:1-11), тому
Господь відкинув Саула.

Тому на царство був помазаний Давид — майбутній пра-
витель Ізраїлю. Як і очікувалося, Саул не захотів добровільно
передати владу новому керівнику, і таким чином наступне де-
сятиліття минуло у внутрішній боротьбі; водночас Давид був
змушений постійно переховуватися.

Наступний рішучий поворот в історії Ізраїлю відбувся після
трагічної смерті Саула та його синів у битві з філістимлянами

(1 Сам. 31:1-6). Давид обійняв царство спочатку над юдеями, а через сім років — над усім Ізраїлем. Єрусалим став столицею об'єднаного царства. Унаслідок успішних військових походів Давид розширив кордони держави і, після сорокарічного правління, помер в Єрусалимі (2 Сам. 5:4; 1 Цар. 2:10,11).

У житті Давида були як великі перемоги, так і хибні рішення, які потребували багато Божої благодаті. Але чи не найбільшу роль у його житті, як і в житті більшості героїв двох книг Самуїла, зіграли жінки.

Саме на цих жіночих постатях ми й зупинимо свою увагу детальніше.

Знайомлячись з цією працею, читач може переконатись в тому, що наш час мало чим відрізняється від далеких біблійних часів. Цінності, переживання й проблеми залишаються такими ж. А ось неоднакове сприйняття і реакція на різні обставини, що трапляються на життєвій дорозі, — залежить вже від нас самих.

При нагоді хочу подякувати як за численні приємні відгуки, які отримую від людей різних релігійних течій, так і за зауваження, котрі сприймаю із задоволенням.

Нехай добрий Господь допоможе кожному з нас зрозуміти Його волю і бути готовим виконати її в своєму житті.

Анна, мати Самуїла

«Того часу... кожен робив, що було правильне в його очах» (Суд. 17:6).

Ці слова, знову повторені в кінці книги (Суд. 21:25), якщо їх вивчати з контексту, то можна було б розглядати як нейтральні і навіть позитивні. Оскільки не було централізованої влади, кожний діяв за власним сумлінням. Проте сумління ізраїльтян було нечистим, бо вони втратили тісний зв'язок з Господом. Він був їхнім справжнім Царем, отже, вони мали б виконувати Божий Закон. Це об'єднало б їх і зберегло від зазіхань на права одне одного.

За часів суддів, коли ізраїльтяни силкувались зберегти вірність Господові, вони мали успіх. І якби народ більше покладався на вказівки Божі, а менше — на власні почуття і судження, то зміг би уникнути серйозних проблем і жорстокості.

Кінець книги Суддів є вступом до книг Першої Самуїла та Рут.

Ідеалом матері в Старому Завіті можна назвати Анну, матір Самуїла, — першого з великих юдейських пророків після Мойсея і останнього зі Суддів. Її історія сповнена любові і турботи до свого випрошеного у Бога сина.

Біблія змальовує нам Анну як видатну жінку, молитви якої почув Бог. Нам не показані багато деталей з її життя, а тільки те, що повинно послужити уроком для майбутніх поколінь. З історії Анни можемо дізнатись про єврейську сім'ю і щире материнство.

Ім'я Анна означає «Божя милість», або «благодать».

«Благодать та істина з'явилися через Ісуса Христа», — пише євангеліст Іван (1:17).

Ім'я цієї жінки свідчить про її безмежне духовне багатство. Величність духу відповідала масштабам завдання, для якого її обрав Бог. Отже, своє ім'я вона отримала не випадково, оскільки імена в Ізраїлі говорили самі за себе.

Давид та Авігея. 1 Царств 25:18–24

Не гаючи часу, мудра жінка взяла ситуацію під власний контроль. «Взяла Авігаїла хутенько двісті хлібів, два бурдюки вина, п'ять зготованих овець, п'ять мірок праженого зерна, сто китиць родзунків і двісті фігових пирогів, наклала на ослив, та ї звеліла своїм слугам: «Ідіть поперед мене, а я піду за вами.» Чоловікові ж своєму, Навалові, нічого не сказала» (1Сам. 25:18,19).

Наступна частина історії дуже динамічна.

Щойно юнаки повернулися до Давида з порожніми руками і розповіли йому про все, що сталося, він сильно обурився і вирішив покарати людину, яка відмовилася допомогти в тому, на що він мав право. До того ж Навал його образив.

У пориві гніву, не зупиняючись, щоб порадитись з Богом та спокійно все обміркувати, Давид і дві третини його війська вирушають помститися за образу. Кількість людей, яку взяв зі собою Давид, вказує, наскільки він був розлючений.

У гніві дуже складно приймати виважені рішення. Переважно люди реагують надзвичайно емоційно. Авігаїл не просто відправила дари, очікуючи на розв'язку, вона йде назустріч Дави-

дові. Дружина деспотичного чоловіка, вона не зламалась і не перетворилася на покірну жертву. Вона зберегла самоповагу і, захищаючи своє господарство, була готова ризикувати життям. Співвідношення сил було таким же, як і під час зустрічі Давида з Голіафом: жінка з кількома слугами проти 400 озброєних чоловіків.

Коли вони зустрілися на пагорбі, Авігаїл звернулася до нього зі словами пошани, якої заслуговує лише цар: «Упала йому в ноги і сказала: «На мені вина, мій пане! Дозволь твоїй слугині озватися перед тобою і вислухай слова твоєї слугині» (25:24).

Наступні сім віршів настільки важливі й цікаві, що потрібно їх прочитати повністю:

«Нехай мій пан не зважає на того непотребя, на Навала, бо яке його ім'я, такий і він: Немудрий він зветься і глупота при ньому. А я, твоя слугиня, не бачила тих молодців, що ти, мій пане, прислав був. Хай же, мій пане, — так певно, як живе Господь, так певно, як живеш ти, — Господь, що стримав тебе й не дав дійти до крові й чинити власною рукою пімсту, — хай же твої вороги стануть, як Навал, і ті, що задумують чинити зло моему панові! А цей гостинець, що принесла твоя слугиня моему панові, хай буде твоїм молодцям, що йдуть слідом за моїм паном. Прости, будь ласкав, вину твоїй слугині, бо Господь напевно спорудить моему панові дім довготривалий, бо мій пан веде війни Господні, й несправедливості не знайти в тобі за весь час життя твого. Коли ж би хтось піднявся тебе гонити чи то чигати на твоє життя, то нехай життя мого пана буде вв'язане в вузол живих у Господа, Бога твого, життя ж твоїх ворогів — нехай їх пращею геть кине. І коли Господь учинить моему панові все те добро, про яке був говорив щодо тебе, й поставить тебе князем над Ізраїлем, то хай не буде моему панові приводом до смутку й гризоти серця, що мій пан пролив кров безвинну й вчинив собі суд власною рукою. Коли ж Господь ущасливить мого пана, то ти згадай про твою слугиню» (1Сам. 25:25-31).

Цей невеличкий Біблійний текст викликає захоплення в одних і обурює інших. Ми ж розглянемо різні позиції.

Почнемо з того, що деякі коментатори вважають, що все те, що говорить Авігаїл Давиду — лестощі. Перед страхом смерті вона готова сказати гнаному престолонасліднику все те, що «змастить» його принижене Навалом почуття власної гідності й

величі. Жінка знає, що саме хоче чути такий чоловік, як Давид, і не скупиться на компліменти, доброю мірою відмірюючи «словесні ласощі».

Інші дослідники її осуджують: мовляв, Авігаїл говорить чужому чоловікові те, що, можливо, ніколи не говорила своєму власному. Наприклад, слова «слугиня твоя» (інший переклад «раба твоя»), вона промовляє шість раз, «мій пан» — чотирнадцять. «Можливо, — стверджують вони, — якби вона говорила так до «важкого» Нава́ла, кланялась би йому до землі, називала б його «пане мій», а себе «слугиня твоя», то чи не змінився б Нава́л? Чи не змінив би він свій характер? Для іншого Авігаїл старається більше, ніж для власного чоловіка».

Є коментатори, яких дратує те, що, зустрівши Давида, жінка недобре відгукується про свого чоловіка в присутності інших. «Це негідна поведінка дружини», — стверджують вони, — адже за спиною чоловіка ніколи не можна говорити про нього погане. Ні з матою, ні з татом, а тим більше з чужими. Навіть перед лицем смерті».

Авігаїл же говорить про чоловіка: *«Нерозумний він зветься і глупота при ньому»*, — тоді як Біблія навчає: *«Хто скаже: дурний, — той підпадає під вогняну геєну»* (Матв. 5:22), — обурюються вони. Такі люди одразу дають пораду, а саме: жінка мала б негайно покарати слугу, який обзивав її половинку, піти до чоловіка, впасти йому в ноги і благати змінити своє рішення. Тоді, можливо, їй вдалося б переконати його, як переконала Давида. Однак чужому вона падає в ноги, а чоловікові — ні. І навіть, якщо б Нава́л їй відмовив, то й тоді вона повинна була б залишатися з чоловіком і чекати своєї долі.

Відповідь подібним скептикам може бути одна: по-перше, ім'я «Нава́л» (безумний) чоловіку дали батьки, тому Авігаїл лише констатувала факт, а по-друге, він під час цих подій був вельми п'яний (25:36).

Ось як пояснює її поведінку відома християнська письменниця: «Авігея звернулася до Давида з такою пошаною, ніби говорила з коронованим монархом... Добрими словами вона намагалася вгасити його незадоволення та гнів... Виявляючи безкорисливий дух, вона вирішила взяти всю вину на себе і не звинувачувати свого бідолашного брутального чоловіка...

Яким же духом володіла ця жінка! Сповнена покори, лагідності, мудрості та Божої любові, Авігея до кінця виявила свою

відданість чоловікові. Якою б не була його поведінка, він, однак, залишався її чоловіком, і жінка переконувала обуреного воїна, що недобрий вчинок її чоловіка аж ніяк не був зумисною особистою зневагою Давида»².

Безумовно, поведінка Нава́ла була досить некоректною, тому він лицемірно зіграв на політичному моменті — моменті влади. Нава́л розумів, що Давида переслідують цар, і він ніби долучається до дій влади. Цим самим підігравав правлячій коаліції. Але це ж нечесно. Коли було потрібно, то отримував допомогу, а тепер ти вже не потрібний. Коли людина має в серці щирість, то вона вдячна за будь-яких обставин, а коли щирості немає, то знаходить різні аргументи й шукає виправдання, аби чинити лукаво. І ось, коли дружина Нава́ла зрозуміла, яка загроза нависла над її домом через вчинок п'яного чоловіка, вона вирішила діяти.

«На мені вина, мій пане!» (25:24). Жінка, яка ні в чому не була винна, просить вирішити це питання з нею. Ця ситуація навчає, що немає нічого поганого в тому, якщо побожна жінка за потреби бере всю ініціативу в свої руки. Авігаїл діяла всупереч бажанням чоловіка, але Біблія не засуджує її за це. Навпаки — хвалить як розважливу й розсудливу жінку, яка багатьом врятувала життя.

Хоча взагалі дружина мала б виявляти дух побожної покірності, вона може, якщо вважає вчинок чоловіка доречним, не погодитися з ним, коли йдеться про справжні принципи. Звичайно, жінка повинна підтримувати лагідний і спокійний дух, а також не може діяти незалежно, керуючись злістю, гордістю або бунтарством (1 Петра 3:1).

Отже, розповідь про Авігаїл дає вагому підставу заперечити тим, хто стверджує, що в Біблії жінки зображені рабіннями.

Ця розповідь також вчить зберігати самовладання. Інколи Давид досить коректно виявляв цю рису. Наприклад, він не відмовився вбивати мстивого царя Саула, хоча мав зручну нагоду зробити це; до того ж Саулова смерть принесла б Давидові спокій (1 Самуїла 24:2-7). На відміну від цього, коли Нава́л зневажливо відкинув Давида, той не стримався і поклявся вчинити помсту. Цей випадок є прямим застереженням для нас, аби ми не намагалися віддавати злом за зло. За будь-яких обставин потрібно дотримуватись поради апостола Павла: *«Нікому не пла-*

² Уайт Е. Ознаки часу. — 26 жовтня 1888 р.

Мудра жінка з Авеля

В ізраїльському суспільстві позиція жінки була другорядна й підпорядкована. Вона не була повноправною особою, але залежала від батька, чоловіка чи дорослого сина.

Заміжня жінка не могла успадкувати майно по смерті батька чи чоловіка, однак спадок могла перейняти незаміжня дочка по смерті батька. Вона не могла також навчатися Тори чи молитись загальною молитвою біля стола.

Проте право Старого Завіту брало жінку в оборону, передусім в таких аспектах, які стосувались подружжя чи материнства. Наприклад, у випадку полігамії між жінками і дітьми була рівність; якщо чоловік безпідставно звинувачував дружину, що вона під час одруження не була дівчиною, то міг бути покараний; хто зівалтував дівчину, був зобов'язаний з нею одружитись.

Загалом в Старому Завіті переважає андроцентризм (чоловік в центрі), а жінка — це особа другорядна.

Рабиністичні тексти наводять дуже критичний й негативний образ жінки: чоловікам заборонялось розмовляти з жінками (навіть із власною дружиною) на вулиці; жінка не могла бути свідком в суді і вчити дітей.

І все ж на сторінках Святого Письма зустрічаємо жінок, які мають неабиякий авторитет у тогочасному суспільстві.

У другій Книзі Самуїла (20:16-22) розповідається, як жінка зупинила наступ армії на місто Авель.

Йоав, воєначальник Давида, підступив до міських стін і збирався їх зруйнувати. Жінка, що була очевидно впливовою особою в своєму місті, звернувшись до людей Йоава, попросила покликати їхнього командира. Йоава покликали і жінка стала з ними сміливо розмовляти.

Свою промову вона почала з того, що відзначила особливе становище Авеля як миротворчого і вірного царю міста: *«Давніше говорилося звичайно: нехай спитають в Авел, і так чинено. Я — одне з мирних і вірних (міст) в Ізраїлі, а ти намагаєшся*

знищити місто і матір (городів) в Ізраїлі! Навіщо руйнуєш спадкоємство Господнє?» (2 Сам. 20:18,19).

Спочатку вона нагадала Йоаву про давній звичай, за допомогою якого залагоджували суперечки: *«Нехай спитають в Авел, і так чинено»*. Отже, її місто, яке так довго було миротворцем, надто цінне, щоб просто стерти його з лиця землі.

Якою вірою і відвагою повинна володіти старозавітня жінка, щоб сказати могутньому воєначальнику такі слова!

І вона добилась успіху. Суворий воїн зрозумів, що справедливість на її боці: він сказав їй, що не хоче знищувати й руйнувати, а напав на місто, тому, що один чоловік на ім'я Шева виступив проти царя Давида, і втікши на захід, сховався за стінами Авеля.

Йоав довго переслідував його і нарешті знайшов у Авелі. Становище жителів Авеля було незavidним, тому що вони стали невинними жертвами одного злочинця, який сховався за стінами їхнього міста і цим самим приніс нещастя.

І ось смілива й мудра жінка виступає на захист свого міста.

Хто був цей бунтівник, який сховався в їхньому місті?

Відповідь жінки була швидкою і короткою: *«Зараз перекинуть голову його тобі через мур»* (20:21) — сказала вона Йоаву. Цікаво, що проста жінка мала досить сили, щоб виконати обіцяне.

Вона пішла до жителів міста і розповіла правду про небезпечного гостя. Шеву ніхто не підтримав, і жителі Авеля відрубали йому мечем голову, яку потім кинули через мур.

Так було врятоване місто Авель.

Відданість цієї жінки своєму місту була справді великою, тому що в неї вистачило сміливості крикнути великому полководцю: *«Навіщо руйнуєш спадкоємство Господнє?»*

Список використаної літератури

1. Святе Письмо / Переклад Івана Хоменка: Українське Біблійне Товариство.
2. Новий Завіт / Переклад о. Рафаїла Турконяка. — Київ: Українське Біблійне Товариство, 2001.
3. Біблійна енциклопедія: Російське Біблійне Товариство, 1995.
4. Дін Е. Знамениті жінки Біблії. — Москва: Крон прес, 1995.
5. Геллей Г. Біблійний довідник: Всесвітня християнська місія. — Торонто, 1985.
6. Ньюстрем Е. Біблійний довідник: С-П: «Логос» Лаге, 1995.
7. Уайт Е. Патріархи і пророки. — Київ: Джерело життя, 2007.
8. Уайт Е. Свідчення для Церкви. — Т. 3. — Заокский. Джерело життя, 1997.
9. Бруно Ферреро. Квіти просто квітнуть. — Львів: Свічадо, 2008.
10. Біляшевич Р. З. Мотиви бездітності жінки та дітонародження у структурі біблійного канону: аспекти інтерпретації. Наукові праці. — Том 80. — Випуск 67. — С. 14.
11. Опарін О. А. В пошуках безсмертя. — Харків: «Факт», 2004.
12. Соловій Р. П. Давид і Соломон. — Лекція 8. — Львівська Богословська семінарія. Історичні книги Старого Завіту: Львів, 2003.
13. Лекційний матеріал Буковинського біблійного інституту. — Чернівці.

Зміст

Від автора	3
Анна, мати Самуїла	5
Пеніна	33
Дружина Пінхаса	45
Мелхола	50
Авігаїл	75
Ендорська чарівниця	88
Ріцпа	100
Вірсавія	108
Смілива служниця	130
Мудра жінка з Авеля	132
Список використаної літератури	134

“КНИГА ПОШТОЮ” А/С 529
м. Тернопіль, 46008
т. (0352) 287489, 511141
(067) 3501870, (066) 7271762
mail@bohdan-books.com

Науково-популярне видання

БЛИК Андрій Дмитрович

**БІБЛІЙНІ ЖІНКИ
В КНИГАХ ПРОРОКА САМУЇЛА**

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Марія Козяр*
Обкладинка *Володимира Басалиги*
Комп'ютерна верстка *Нелі Домарецької*

Підписано до друку 05.08.2013. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times. Умовн. друк. арк. 7,91. Умовн. фарбо-відб. 7,91.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С.Бандери, 34а, м.Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м.Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-06-07; 52-05-48; 52-19-66
office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-3476-0

9 789661 034760